

**МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР:
РОЗВИТОК В УМОВАХ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

**INTERNATIONAL EDUCATIONAL SPACE:
DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS
OF SOCIOCULTURAL TRANSFORMATION**

**МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР:
розвиток в умовах
соціокультурної трансформації**

**INTERNATIONAL EDUCATIONAL SPACE:
Development in the Conditions
of Socio-Cultural Transformation**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ

**МІЖНАРОДНИЙ
ОСВІТНІЙ ПРОСТІР:
розвиток в умовах
соціокультурної трансформації**

Україна – Словаччина – Польща – Чехія –
Угорщина – Румунія – Німеччина

УДК 373:378].014(4)

<https://doi.org/10.35387/edu-mono.0200.2025>

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Мукачівського державного університету
(протокол № 16 від 27 травня 2025 року)*

Рецензенти:

Нелля НИЧКАЛО – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ, Україна.

Тереса ЯНІЦКА-ПАНЕК – доктор педагогічних наук (габілітований), професор, Державний університет Стефана Баторія, м. Скерневіце, Польща.

Інокентій КОРНІЄНКО – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Мукачівського державного університету, м. Мукачево, Україна.

За загальною редакцією
доктора педагогічних наук, професора **Авшенюк Н. М.**,
доктора педагогічних наук, професора **Товканець Г. В.**

М 57 Міжнародний освітній простір: розвиток в умовах соціокультурної трансформації : монографія. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець та колектив авторів. За заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. – Ужгород : РІК-У, 2025. – 392 с.

ISBN 978-617-8596-01-9

У монографії розглянуто питання трансформації освіти як суттєвого соціокультурного потенціалу розвитку суспільства, який сприяє громадянському, інтелектуальному й духовному становленню особистості та забезпечує сталий поступ соціуму, людства в цілому. Представлено результати наукових досліджень освітніх змін у міжнародному освітньому просторі вченими та педагогами з України, Словаччини, Польщі, Чехії, Румунії, Угорщини, а також Німеччини. Актуалізовано проблеми трансформації освіти у дискурсі соціокультурної динаміки, тенденцій розвитку педагогічної освіти, загальної середньої освіти і професійної підготовки в сучасному світовому освітньому просторі.

Адресується фахівцям, які займаються науковою і професійно-педагогічною діяльністю з означеної проблеми, здобувачам вищої освіти педагогічних спеціальностей; усім, хто цікавиться актуальними проблемами розвитку педагогічної науки, порівняльно-педагогічних досліджень та сучасної загальної середньої і вищої освіти.

ISBN 978-617-8596-01-9

© Мукачівський державний університет, 2025
© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2025
© Авшенюк Н.М., Товканець Г. В. та колектив авторів, 2025

UDK 373:378].014(4)

<https://doi.org/10.35387/edu-mono.0200.2025>

*Recommended for publication by
the Academic Council of Mukachiv State University
(protocol No. 16 of 27 May 2025)*

Reviewers:

Nella NYCHKALO – Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Academician-Secretary of the Department of Professional Education and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Teresa JANICKA-PANEK – Doctor of Pedagogical Sciences (Habilitation), Professor, Stefan Batory State University, Skierniewice, Poland.

Inokentiy KORIENKO – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor of the Department of Psychology of Mukachevo State University.

Under the general editorship of
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor **Avsheniuk N. M.**,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor **Tovkanets G. V.**

M 57 International Educational Space: Development in the Conditions of Sociocultural Transformation : Monograph. N. M. Avsheniuk, G. V. Tovkanets and a team of authors. Under the general editorship of N. M. Avsheniuk, G. V. Tovkanets. – Uzhhorod : RIK-U, 2025. – 392 p.

ISBN 978-617-8596-01-9

The monograph examines the issue of the transformation of education as a significant socio-cultural potential for the development of society, which contributes to the civic, intellectual and spiritual formation of the individual and ensures the sustainable progress of society, humanity as a whole. The results of scientific research on educational changes in the international educational space by representatives of scientists and teachers from Ukraine, Slovakia, Poland, the Czech Republic, Romania, Hungary, as well as Germany are presented. The problems of the transformation of education in the discourse of socio-cultural dynamics, trends in the development of pedagogical education, general secondary education and vocational training in the modern world educational space are updated.

Addressed to specialists engaged in scientific and professional pedagogical activities on the specified problem, to applicants for higher education in pedagogical specialties; to all who are interested in current problems of the development of pedagogical science, comparative pedagogical research and modern general secondary and higher education.

ISBN 978-617-8596-01-9

- © Mukachevo State University, 2025
- © Ivan Ziazun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine, 2025
- © Avsheniuk N.M., Tovkanets G.V. and team of authors, 2025

2.7. Професійна підготовка вчителів природничих наук: досвід Данії та Норвегії (<i>Мар'яна ГРАБ</i>) Professional Training of Science Teachers: the Experience of Denmark and Norway (<i>Mariana GRAB</i>)	215
2.8. Теоретично-методичні аспекти формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів початкових класів в умовах фахової підготовки (<i>Любов ФЕНЧАК</i>) Theoretical and Methodological Aspects of the Formation of Health- Preserving Competence of Future Primary School Teachers in the Conditions of Professional Training (<i>Lyubov FENCHAK</i>)	223
2.9. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до позаурочної виховної роботи як педагогічна проблема (<i>Надія БРИЖАК</i>) Preparing a Future Primary School Teacher for Extracurricular Educational Work as a Pedagogical Problem (<i>Nadiya BRYZHAK</i>)	233

Розділ 3. ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА І ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Chapter 3. GENERAL SECONDARY EDUCATION AND VOCATIONAL TRAINING IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE	246
3.1. Педагогічні інновації як об'єкт інноваційного менеджменту в освіті: понятійні категорії та семантичне поле (<i>Оксана ТОВКАНЕЦЬ</i>) Pedagogical Innovations as an Object of Innovative Management in Education: Conceptual Categories and Semantic Field (<i>Oksana TOVKANETS</i>)	247
3.2. The Problem of Leadership in Western and Ukrainian Discourses: a Comparative Analysis of Approaches (<i>Lidiia TKACHENKO</i>) Проблема лідерства у західному та українському дискурсах: порівняльний аналіз підходів (<i>Лідія ТКАЧЕНКО</i>)	261
3.3. Науково-методологічні передумови ступеневої освіти: зарубіжний та вітчизняний досвід (<i>Маріанна ГОРВАТ</i>) Scientific and Methodological Prerequisites of Graduate Education: Foreign and Domestic Experience (<i>Marianna HORVAT</i>)	279
3.4. Соціокультурна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов як важлива складова його професійної компетентності (<i>Наталія ТЕЛИЧКО</i>) Sociocultural Competence of a Future Foreign Language Teacher as an Important Component of his Professional Competence (<i>Nataliya TELYCHKO</i>)	294

2.7. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК: ДОСВІД ДАНІЇ ТА НОРВЕГІЇ

Мар'яна ГРАБ (Мукачево, Україна)

PROFESSIONAL TRAINING OF SCIENCE TEACHERS: THE EXPERIENCE OF DENMARK AND NORWAY

Mariana GRAB (Mukachevo, Ukraine)

В контексті сьогодення на рівні світу й окремих держав реалізується стратегія системної природничої освіти, що покликана формувати активних громадян своєї держави і розвивати їх на цінностях безпечної життєдіяльності у природовідповідному світі. Важливим чинником формування сталого розвитку, виховання екологічно свідомих особистостей є якісна підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін, покликаних зберігати, збагачувати та ретранслювати досвід природничих наук у освітній практиці.

В умовах освітніх реформ у професійній підготовці майбутніх учителів, зокрема вчителів природничих дисциплін, відбуваються інноваційні зміни, зафіксовані у Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепції «Нова українська школа» (2016), Державному стандарті базової середньої освіти 2020), Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (2018), Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) (2020) тощо. У нормативних документах зазначено, що природнича освіта покликана не лише формувати в учнів цілісне уявлення про сучасну природничо-наукову картину світу і екологічний спосіб мислення, а стати складовою частиною державної політики з підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, відповідати потребам суспільства. Крім того, природнича освіта сприяє розвитку критичного й логічного мислення, умінню застосовувати наукові методи в повсякденні, яке безпосередньо стосується безпеки нашого життя. Оновлення підходів до природничої освіти в рамках НУШ вимагає від майбутніх учителів і практиків ретельної підготовки, розвитку нових компетентностей та умінь. Це стосується не лише змісту навчання, але й підходів до організації освітнього середовища, методів оцінювання та застосування сучасних технологій у навчанні.

Цінним для нас є досвід природничої освіти держав, у яких сфера екології і природокористування є пріоритетною, що тенденційно імплементо-

вано в сфері підготовки майбутніх педагогів. Доцільність вивчення досвіду розвитку природничої освіти майбутніх учителів у Данії й Норвегії обґрунтовується низкою чинників, серед яких: ці країни є визнаними лідерами у рейтингах розвитку людського потенціалу й якості життя (ООН), перевершуючи успіхи більш розвинених в економічному аспекті країн; представляють вдалий приклад одночасно егалітарної, централізованої й соціально орієнтованої скандинавської моделі системи вищої освіти, що пройшла низку реформ, досягнувши якісних результатів; констатовано наявність вагомих педагогічних досягнень у розбудові гуманістичної системи педагогічної освіти, що надзвичайно ефективно поєднує суто скандинавські освітні пріоритети із загальноєвропейськими та світовими тенденціями і, які, за результатами TIMMS та PISA, демонструють стабільно високі якісні показники тощо.

Вивчення зарубіжного досвіду педагогічної освіти є надзвичайно важливим для України, оскільки відсутність чіткої національної стратегії інтернаціоналізації освіти призводить до нівелювання стандартів якості освітніх послуг, незадовільних темпів розвитку міжнародних освітніх проєктів тощо. Водночас система неперервної педагогічної освіти в Україні цілеспрямовано інтегрується у європейський, зокрема, та світовий загалом освітній простір. З цього приводу Г. Товканець³²⁰ виокремлює пріоритети у розвитку педагогічної освіти та професійної підготовки вчителя в європейських країнах, серед яких: відповідні і високоякісні знання, навички та компетенції, інклюзивна освіта, рівні можливості, відкрита інноваційна освіта, підтримка мобільності, стійкі інвестиції та ін.

Заслужовують на увагу наукові праці А. Роляк³²¹, у яких зазначено, що в освітньому просторі сучасної демократичної Данії відбувається постійне акцентування уваги на особистості педагога, який є головним фактором оновлення освітньої системи країни. Учитель у демократичному інформаційному суспільстві – це не лише той, хто має професійну підготовку і залучений до викладання, а той, хто може організувати та повноцінно реалізувати освітній процес.

Поділяємо думку О. Огієнко³²² про те, що у норвезькій освітній системі одним із завдань є розвиток здатності людини відчувати, співчувати, бути активною, здатною на співпрацю, рівність та солідарність, а призначення освітньої системи – неперервний розвиток особистості в таких вимірах: духовна людина (важливість фундаментальних цінностей та етики), творча

³²⁰ Товканець, Г. В. (2019) Удосконалення педагогічної підготовки майбутніх учителів як умова імплементації європейської освітньої стратегії. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка та психологія*, 2 (10), 2, 24–27.

³²¹ Роляк, А. (2011). *Професійна підготовка вчителів у вищих навчальних закладах Данії*. (Дис. канд. пед. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

³²² Огієнко, О. І. (2010). Педагогічна освіта Норвегії: генеза і тенденції розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (6), 86–96.

людина (важливість розвитку індивідуальних навичок та відносин), робоча людина (важливість професійної підготовки), освічена людина з гарним знанням своєї культури та культури інших народів, соціальна людина (важливість співпраці, прагнення приносити користь суспільству), екологічно освічена людина (відповідальність за навколишнє середовище), інтегрована людина. Вважається, що неперервний розвиток демократичного громадянства впродовж життя є передумовою для динамічного, демократичного суспільства тощо.

Слушною є наукова позиція Т. Логвиненко³²³ про те, що системи вищої освіти скандинавських країн базуються на двох основах: унітарній та бінарній. Унітарна (або єдина) система вищої освіти переважно складається із університетів (частка інших, відповідних до них закладів, становить незначний відсоток). Більш поширеною є бінарна система, що включає університетський та неуніверситетський сектори. У цій системі університети пропонують програми з поглибленим теоретичним курсом, спрямованим на ґрунтовний науковий пошук, а не університетські заклади – програми професійного навчання високого рівня. В останні роки ці відмінності стають менш відчутними завдяки тому, що, з одного боку, відбувається посилення академічного розвитку неуніверситетського сектору, а з іншого – констатовано більшу участь університетів у професійно-орієнтованій діяльності. Система вищої освіти Данії та Норвегії позиціонує як бінарна.

Вища освіта Данії, зокрема педагогічна, здобувається в університетах, університетських коледжах і академіях професійної вищої освіти. Діяльність закладів вищої освіти врегульовується Міністерством вищої освіти та науки (Ministry of Higher Education and Science). Наразі педагогічний фах у Данії можна здобути у 9 закладах вищої освіти, що мають свої програми у 19 населених пунктах. Відзначимо, що університети в Данії пропонують бакалаврські, магістерські та докторські програми. Підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін в університетах більш академічно та науково-орієнтована і передбачає дослідницьку роботу, виконання наукових проєктів і фундаментальне теоретичне навчання; водночас коледжі в Данії зазвичай зосереджуються на розвитку практичних умінь і фаховій підготовці. Розглянемо провідні методологічні підходи, що складають концептуальне підґрунтя педагогічної освіти загалом та природничої освіти майбутніх учителів цієї країни, що допоможе визначити особливості данської моделі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. Логіка дослідження спонукає нас до аналізу наступних підходів:

³²³ Логвиненко, Т. (2014). Вища освіта Данії, Норвегії, Швеції у сучасному європейському вимірі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*, 30, 86–89

- конструктивістський підхід. Він передбачає активну роль майбутніх учителів природничих дисциплін в освітньому процесі коледжів і університетів: студенти здобувають знання через взаємодію з оточуючим світом та практично набувають власного досвіду, а не навчаються через пасивне сприйняття інформації;
- гуманістичний підхід. На ньому базується природнича освіта в Данії і особлива увага акцентується на повазі до особистості, розвитку індивідуальності та відкритості до різних культур і цінностей;
- проектно-орієнтований підхід. Передбачає роботу над конкретними проектами та розв'язанням проблем; сприяє розвитку критичного мислення та самостійності майбутніх учителів природничих дисциплін;
- компетентнісний підхід. Основою підготовки майбутніх учителів є розвиток компетентностей, що відповідають сучасним вимогам освітньої системи. Національні стандарти в цій країні визначають ключові компетентності, які мають бути сформовані у майбутніх учителів природничих дисциплін;
- контекстуальний підхід. Підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін в Данії забезпечує розуміння контексту, в якому відбувається навчання. Учителі повинні враховувати соціальні, культурні та історичні аспекти середовища, в якому працюють, щоб гармонійно проектувати, моделювати освітній процес;
- рефлексивний підхід. Варто зазначити, що у Данії акцентується увага на важливості рефлексії як для учнів, так і для учителів. Рефлексивний підхід передбачає аналіз й оцінку власного досвіду, знань і умінь з метою постійного професійного розвитку;
- інклюзивний підхід. В цій державі приділяється значна увага інклюзії, що передбачає створення сприятливих умов для всіх учнів незалежно від їхніх потреб і можливостей. Майбутні учителі навчаються враховувати особливості та індивідуальність кожного учня, щоб забезпечити ефективний освітній процес.

Організація підготовки майбутніх учителів в Данії³²⁴ базується на таких принципах: постійний професійний розвиток, колаборативне навчання, автономія та діалог, гнучкість та інноваційність, етичність та відповідальність. Освітня система цієї країни передбачає необхідність постійного професійного розвитку вчителів природничих дисциплін, тому їх стимулюють до участі у наукових дослідженнях, конференціях та семінарах, що сприяє підвищенню якості освіти.

У датській педагогічній освіті акцентується увага на важливості співпраці та обміні досвідом між учителями, студентами та науковцями, що створює сприятливе середовище для розвитку професійних спільнот і обміну

³²⁴ Товканець, Г. В. (2023). Неперервна педагогічна освіта в європейському освітньому просторі: досвід Данії і Норвегії. *Імідж сучасного педагога*, 2(209), 36–41.

знаннями. Одним із основних концептуальних засад у підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін є створення умов для розвитку автономії та діалогу. Вчителі повинні вміти приймати самостійні рішення, налагоджувати партнерську взаємодію з учнями, колегами й батьками для досягнення спільних освітніх цілей. Фахова підготовка передбачає розвиток гнучкості та інноваційності, що дозволяє їм адаптуватися до швидко змінюваних умов сучасної освіти і впроваджувати нові технології та методики. У процесі підготовки майбутніх учителів увага фокусується на важливості етичної та відповідальної поведінки: педагоги повинні усвідомлювати свою роль у формуванні особистості учнів та дотримуватися норм професійної етики.

Варто зазначити, що природнича освіта в сучасній Данії набуває нового змісту і цілей. Вона не просто орієнтована на передавання знань з природничих наук, але й зосереджена на розвитку екологічної свідомості, навичок критичного мислення, а також підготовці до виконання активних дій у сфері охорони довкілля. Водночас природничі науки виступають фундаментальним підґрунтям освітнього процесу, що забезпечує необхідні теоретичні знання та методи дослідження, які дозволяють здобувачам освіти глибше розуміти природні процеси та явища, а також їх взаємозв'язок з людським суспільством.

Норвегія є однією з найрозвиненіших країн з одним із найвищих показників ВВП на душу населення та одним із найнижчих рівнів державного боргу. Рівень зайнятості є відносно високим, і ця держава є однією з найбільш егалітарних країн з найнижчою нерівністю доходів серед країн світу. Завдяки таким сприятливим економічним обставинам студенти Норвегії отримують гідну фінансову підтримку. Система вищої освіти Норвегії є складовою Болонського процесу та передбачає, як і в Україні, три рівні підготовки: освітній ступінь «бакалавр», «магістр», «доктор»³²⁵. Вищу освіту можна здобути в: університетах (universitet), університетських коледжах (høgskole), спеціалізованих університетських закладах (vitenskapelig høgskole) і приватних закладах. Протягом останніх десятиліть система вищої освіти Норвегії перейшла від бінарної до більш унітарної. Система була консолідована через «злиття» ЗВО для підвищення ефективності та конкурентоспроможності при збереженні географічного охоплення. У цій країні вища освіта вважається суспільним благом, що підвищує економічний розвиток і сприяє рівності в суспільстві.

Варто зазначити, що на початку 90-х р. XX ст. поняття «природничі науки» в Норвегії включало астрономію, фізику, хімію, біологію та геологію. На початку XXI ст. до поняття «природничі науки» додали географію, інженерію, агрономію, фармакологію та медичні науки. У 20-х рр. XXI ст. розроблено спектр спеціалізованих наукових напрямів (молекулярна біологія,

³²⁵ Огієнко, О. І. (2010). Педагогічна освіта Норвегії: генеза і тенденції розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (6), 86–96.

океанографія та ресурсна геологія), а також багато міждисциплінарних наукових напрямів, які перетинаються з природничими науками, наприклад, соціальна географія та морський менеджмент»³²⁶. Природнича освіта в Норвегії сприяє розвитку екологічного мислення та стимулює здобувачів освіти до справжнього зацікавлення у збереженні природних ресурсів і довкілля.

Щоб краще зрозуміти особливості норвезької моделі вищої педагогічної освіти загалом і природничої освіти зокрема, варто визначити її основні методологічні та теоретичні принципи. Слід зауважити, що методологія норвезької педагогічної освіти, зокрема і природничої, тісно пов'язана з історією країни та розвитком її освітньої системи. Уряд Норвегії завжди прагнув розвивати вільних та творчих особистостей, адаптуючи освітній процес коледжів і університетів до потреб кожної історичної епохи. Проаналізуємо їх детальніше.

Важливими методологічним підходом підготовки майбутніх учителів в Норвегії є діяльнісний, діалоговий, особистісний, комплексний, що забезпечує залучення студентів до практичної роботи, розвиток та збагачення теоретичних знань шляхом трансформації інформації у професійні вміння. Діяльнісний підхід сприяє підготовці студентів до самостійної професійної діяльності, стимулюючи їх перехід з ролі учня до активного суб'єкта пізнання, праці та комунікації. Викладачі норвезьких університетських коледжів та університетів, дотримуючись принципів поваги до прав людини на самовираження, активності студентів у пошуку нових знань, включення особистості в значущу діяльність та віри в потенціал особистості, мотивують та активізують майбутніх фахівців для опанування теоретичного і практичного матеріалу.

Принцип поваги до особистості є пріоритетним у педагогічній освіті Норвегії. Це виявляється в прийнятті права студента на самовираження: особистість є самостійною у творчому пошуку варіантів розвитку, що відповідає можливостям і здібностям кожної людини. Крім того, активний пошук нових знань є принципом організації професійної підготовки, що стимулюється застосуванням інноваційних технологій. Важливе значення надається умінню критично мислити при вирішенні проблем та умінню обґрунтовувати свій вибір. Здобувачі освіти в Норвегії мають можливість оволодіти механізмами самореалізації, саморегуляції, готовністю до адаптації й інтеграції в швидко змінюваному суспільстві. До прикладу, більшість семінарських занять у ЗВО відводиться для самостійного пошуку студентами нової інформації в процесі виконання групових та індивідуальних проектів, участі в рольових і ділових іграх³²⁷.

³²⁶ Граб, М.В., & Лалак, Н.В. (2020). Сучасні тенденції реформування системи освіти Норвегії. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка та психологія*, 6(1), 44–50.

³²⁷ Бондар, Т. І., & Пинзеник, О. М. (2022). Особливості природничої освіти в Норвегії. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 207, 401–406.

Важливим принципом, що пов'язаний з діяльнісним підходом, є принцип включення студента в особистісно значущу діяльність. Цей принцип передбачає стимулювання активності майбутнього педагога в освітньому процесі та організацію різних видів діяльності, що сприяють його саморозвитку. Застосування викладачами різноманітних інтерактивних форм і видів діяльності (есе, «мозковий штурм», рольові ігри, проектна діяльність), дозволяє майбутнім фахівцям краще усвідомлювати свою особистісну значущість та розкривати свій внутрішній потенціал. Діяльнісний підхід є ключовим для ефективного розвитку творчої особистості майбутнього учителя природничих дисциплін.

На думку Г. Трухан³²⁸, ще одним домінуючим принципом організації професійної підготовки вчителів природничих дисциплін в Норвегії є віра в позитивний потенціал студента. Здобувач вищої освіти сприймається викладачами як особистість, що володіє необмеженими творчими можливостями. Для розвитку особистісного потенціалу у процесі професійної підготовки студентам пропонується вирішувати «відкриті ситуації», що вимагають пошуку нестандартних шляхів вирішення поставлених перед ними завдань. При цьому в норвезькій системі педагогічної освіти необхідними показниками творчої особистості вважається прагнення здобувачів освіти до відкриття нового, уміння бачити проблемні аспекти ситуації, прояв самостійності і креативності у вирішенні поставлених завдань.

Забезпеченню самореалізації особистості у процесі активної пізнавальної діяльності сприяє принцип віри в потенціал здобувача освіти. Слід зазначити, що важливим фактором розвитку творчих здібностей студента є наявність вибору індивідуальної траєкторії навчання. Студенти коледжів і університетів Норвегії, отримуючи на початку року каталог, який містить детальну інформацію щодо пропонованих дисциплін, самостійно або за допомогою тьютора, обирають з них визначену кількість навчальних курсів та складають план роботи на семестр, виходячи із власних потреб і мотивів.

У Норвегії важливе місце серед методологічних підходів, що складають основу організації підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, займає діалоговий підхід. Цей підхід передбачає використання бесід, дискусій та диспутів з проблем, що дозволяє формувати у студентів такі якості, як: автономність, самостійність та активну життєву позицію. Реалізація діалогового підходу є можливою завдяки дотримання педагогіки партнерства, принципу співробітництва між викладачем та студентом. Цей принцип дозволяє побудувати ефективні міжособистісні відносини здобувачів освіти всередині навчальної групи, що допомагає краще пізнати один одного, розвивати їх соціальні навички. У цілому діалоговий підхід разом з іншими методологічними підходами, допомагає формувати творчу особи-

³²⁸ Трухан, Г.В. (2019). Методологічні та теоретичні засади організації педагогічної освіти в Норвегії. *Педагогіка та психологія*, 62, 170–179.

стість майбутнього учителя природничих дисциплін. У Норвегії також важливі акценти розставлені на розвиток духовності, загальної ерудиції. Так, до прикладу, для студентів першого року навчання обов'язковим є викладання курсу «Драма», який допомагає їм глибше зрозуміти сенс людських відносин, духовні символи культурного розвитку та формує ментальність норвезького суспільства³²⁹.

Такі підходи можуть бути корисним для української системи педагогічної освіти, адже дозволяють акцентувати увагу на особистісному розвитку та творчому потенціалі студентів, що забезпечує ефективний розвиток освітньої системи в цілому. Заслугує на увагу і впровадження STEM-підходів, що стає ключовим у процесі підготовки вчителів і сприяє викладанню природничих дисциплін в інтегративному контексті.

Таким чином, основними закладами для здобуття педагогічної освіти в Данії і Норвегії є коледжі та університети, у яких реалізується збалансована підготовка, що включає загальні і фахові навчальні дисципліни, педагогічну практику, написання кваліфікованої роботи. Нами визначено, що хоча системи підготовки учителів природничих дисциплін у цих країнах мають певні особливості (в кваліфікаційних рівнях, предметах спеціалізації, рівнях класів, для яких здійснюється підготовка вчителів, методологічних підходах), вони об'єднуються спільною метою: формування компетентних, відповідальних та інноваційних педагогів. Основу фахової підготовки складають інновації, що спрямовані на реалізацію індивідуальних можливостей студентів та підтримку їх постійного професійного розвитку. Завдяки комплексному та міждисциплінарному підходам, студенти здобувають необхідні знання, уміння та цінності для успішної кар'єри в галузі освіти та позитивного впливу на сталий розвиток суспільства. Аналіз природничої складової у змісті освітніх програм підготовки майбутніх учителів в коледжах та університетах Данії та Норвегії дозволив з'ясувати, що зміст освітніх програм є варіативним, залежить від обраних навчальних предметів та спрямований на розвиток компетентностей, має науково-дослідницький і практико-орієнтований характер. В цих країнах високий рівень фахової підготовки досягається за допомогою поєднання традиційних форм та інноваційних методів навчання, що розвивають критичне мислення, аналітичні навички, самостійність і співпрацю студентів. Загальними формами і методами навчання є лекції, семінари, практичні заняття, самостійна робота, електронне та змішане навчання, а також метод проєктів, групові дискусії, рольові ігри, кейс-методи, дебати, активне використання ІКТ, практичної складової. З'ясовано, що в коледжах і університетах обох країн згідно з освітніми програмами педагогічна практика має дослідниць-

³²⁹ Граб, М.В., & Лалак, Н.В. (2020). Сучасні тенденції реформування системи освіти Норвегії. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка та психологія*, 6(1), 44–50.

ку спрямованість, формує цілісне уявлення про фахову діяльність вчителя, сприяє набуттю досвіду вирішення проблемних ситуацій та ухвалення самостійних рішень, розвиває педагогічне мислення, мотивує до праці в школі. В Норвегії цінним є досвід підготовки супервізора – керівника педагогічної практики в школі.

Виклад спонукає до висновку, що освітні системи обох країн зорієнтовані на фундаментальність знань з природничих наук, підготовку висококваліфікованих педагогів, здатних успішно працювати в сучасному освітньому середовищі.

DOI: <https://doi.org/10.35387/edu-mono.0215.2025>

2.8. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Любов ФЕНЧАК (Мукачево, Україна)

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF HEALTH-PRESERVING COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE CONDITIONS OF PROFESSIONAL TRAINING

Lyubov FENCHAK (Mukachevo, Ukraine)

Одним із пріоритетних завдань у системі сучасної освіти є формування у здобувачів відповідального відношення як до власного здоров'я так і до здоров'я довколишніх людей. Звідси постає потреба в удосконаленні процесу формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів у закладі вищої освіти, що дозволить максимально врахувати освітні тенденції та особливості їх фахової підготовки в умовах сьогодення³³⁰.

На думку професора В.Андрущенка, саме на вчителя покладаються найбільші надії, оскільки він формує шкалу цінностей, яка сприяє і забезпечує взаємодію та єдність людини і суспільства, людини і держави, люди-

³³⁰ Фенчак Л.М. Теоретико-методологічний підхід до формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх педагогів. *Щомісячний науково-педагогічний журнал Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І.Франка «Молодь і ринок»*. Випуск № 1(132), січень 2016 р. С. 93.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>